

NAMNOŽITVE PODLUBNIKOV NA KOČEVSKEM

Mirko PERUŠEK¹

¹Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Kočevje, Kočevje

IZVLEČEK

Na Kočevskem do leta 1985 ni bilo večjih naravnih ujm. Decembra je to leto območje prizadel žledolom. Naslednje leto so sanirali poškodovano drevje v količini za celotni letni posek. Podlubniki se niso prenamnožili. V začetku devetdesetih let so bila prva sušna leta. 1993/94 je bila namnožitev jelovih podlubnikov. Od leta 2000 do 2003 so bila zelo sušna leta. Leta 2002 so se namnožili jelovi podlubniki, naslednje leto pa smrekovi podlubniki. Gradacija slednjih je trajala do konca desetletja. V letu 2014 je zahodni del območja prizadel žledolom od Kolpske doline do Loškega potoka in polomil vrhove smrekovih drogovnjakov po Kočevski in Kočevskoreški dolini. Naslednje leto so se podlubniki močno namnožili v zgornjem delu Kolpske doline, na levem in desnem bregu rek Čabranke in Kolpe. Hitrost in kakovost sanacije je potekala zelo različno. Vzrokov za to je veliko, predvsem pa so povezani z zasebnim lastništvom gozdov, pomanjkljivimi gozdnimi prometnicami idr. V Kočevskoreški dolini se je v naslednjih letih namnožil predvsem osmerozobi smrekov lubadar (*Ips typographus*). V letih 2016 in 2017 so se tam pojavila velika žarišča podlubnikov. Konec leta 2017 je vetrolom na Kočevskem območju porušil več kot milijon m³ drevja, predvsem smreko in jelko. V letu 2018 še ni bilo večjih žarišč. Sanacija lubadark se je izvajala ob poseku vetroloma. Podlubniki so zasedali predvsem od vetra porušene smreke v okolici nekdanjih žarišč.

99

Ključne besede: podlubniki, ujme v gozdovih, Kočevsko, Slovenija

ABSTRACT

GRADATION OF BARK BEETLE ON KOČEVSKA REGION

Until 1985 there were no major natural disasters in the Kočevje region. In December, this year the area hit the glee. The following year, damaged trees were harvested in quantities for the total annual harvest. They were not overgrown. In the early nineties, the first drought years were. 1993/94 was the multiplication of fir bark. From 2000 to 2003 they were very dry years. In 2002, spruce bark was multiplied, and next year spruce bark grows. The grading of the latter lasted until the end of the decade. In 2014, the western part of the area hit the glee from the Kolpa valley to the Loški brook and broke the spines of spruce spears along the Kočevska and Kočevska Reka valleys. The following year, the bark beetle was greatly multiplied in the upper part of the Kolpa valley on the left and right banks of the rivers Čabranka and Kolpa. The speed and quality of

---

¹ mag., Rožna ulica 39, SI-1330 Kočevje, e-pošta: mirko.perusek@zgs.si

the rehabilitation was very different. There are many reasons for this, but they are mainly related to private ownership of forests, deficient forest roads etc. In the Kočevje Reka valley in the following years, mainly European spruce bark beetle (*Ips typographus*) were multiplied. In the years 2016 and 2017, large bark beetle spots appeared there. At the end of 2017, over one million m³ of trees, mainly spruce and fir trees, were destroyed by winds in the Kočevje region. In the year 2018, there were no gradation of bark beetle. The repair of bark beetle trees was carried out after the removal of windmills. Bark beetle occupied mainly the wind of a demolished spruce in the vicinity of the former gradation of bark beetle spots.

Key words: bark beetle, storms in forest, Kočevje, Slovenia

---

1 UVOD

Klimatske spremembe vplivajo na celotno okolje ter na dogajanja v njem. Gozdno drevje je večinoma zelo dolgoživo in se le počasi prilagaja na nihanja v okolju. V zadnjem času se je najbolj spremenila drevesna sestava v škodo smreke. V preteklosti je človek, v želji za večjim dobičkom, to vrsto naselil na njena nenaravna rastišča v nižje nadmorske višine in na rastišča drugih drevesnih vrst. Najhitreje se ta drevesna vrsta umika iz prisojnih - sušnih in nižjih predelov. Vzrok za zmanjševanje deleža smreke so naravne ujme, najpogostejše so žled, vetrolom, snegolom in suše. Ujmam navadno sledi namnožitev smrekovih podlubnikov, ki trajajo večinoma od tri do pet let. Naravne ujme so v zadnjih desetletjih vse pogostejše in ravno tako prenamnožitve smrekovih podlubnikov (osmerozobega in šesterezobega smrekovega podlubnika) in občasno tudi jelovih podlubnikov (zrnati jelov lubadar).

2 PREDSTAVITEV OBMOČJA

Kočevsko gozdno gospodarsko območje (GGO) leži v jugovzhodnem delu Slovenije in zajema površino 91.572 ha gozdov (slika 1). Razteza se od 190 m nadmorske višine ob reki Kolpi do 1289 m. n. m. (Goteniški Snežnik). Nadmorske višine v kraških dolinah so okoli 500 do 800 metrov. Matična podlaga so predvsem karbonatne kamnine. Podnebje je humidno z letno količino padavin do 1800 mm. Gozd porašča dobri dve tretjini površine območja. Prevladujejo predvsem dinarski bukovi, jelovo bukovi in smrekovi gozdovi. Hrastovih, borovih in drugih rastišč je manj. Gozdov s spremenjeno drevesno sestavo oziroma zasmrečenih gozdov je 17 %. Prevladujoča drevesna vrsta je bukev s 37 % v lesni zalogi, smreke je 27 % in jelke 19 %. Delež iglavcev se zmanjšuje. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja se je sušila jelka, na prelomu tisočletja pa zaradi sušnih let in podlubnikov tudi smreka. Narašča delež bukve.

Slika 1: Kočevsko gozdno gospodarsko območje (06) leži v južnem delu Slovenije.

3 UJME NA KOČEVSKEM OBMOČJU

101

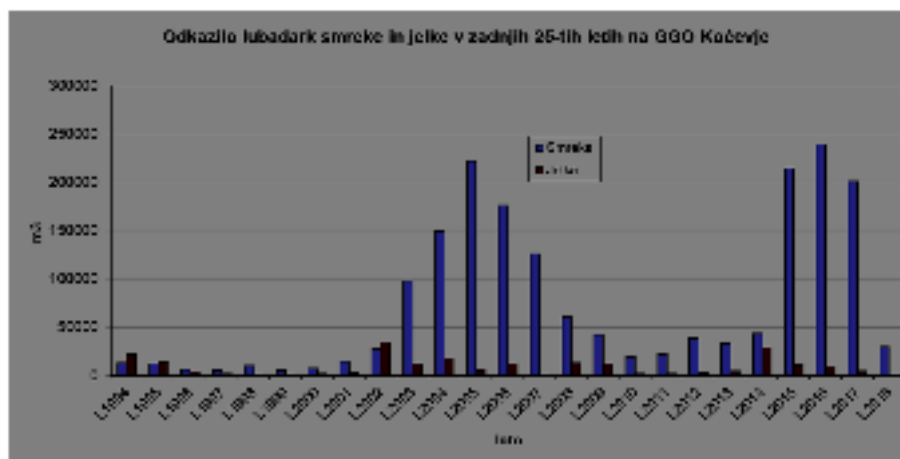
Po drugi svetovni vojni ni bilo večjih naravnih ujm vse do decembra 1985, ko je gozdove poškodoval žledolom. V severnem delu območja je bilo močno poškodovanih za prek 300.000 m³ drevja, kar je bil takrat celoletni posek na območju. Poškodovani so bili predvsem gozdovi zasebnih lastnikov. Sanacijska sečnja je potekala v letu 1986, najprej iglavcev in potem listavcev. Veliko del so opravili profesionalni delavci takratnega Gozdnega gospodarstva Kočevje. Podlubniki se zaradi pravočasne in kakovostne sanacije v gozdovih vseh lastništev zaradi posledic žledoloma niso namnožili. Naslednja ujma so bila sušna leta 1993 in 1994, kar je povzročilo namnožitev jelovih podlubnikov. V letu 1997 je žledolom v južnem delu območja poškodoval 30.000 m³ bukve. Zaporedna sušna leta 2000-2003, so povzročila namnožitev smrekovih podlubnikov. V februarju leta 2014 je močan žledolom v Sloveniji poškodoval za 9 milijonov m³ drevja, od tega na Kočevskem območju le 210.000 m³, predvsem listavcev (90 %). V nižinah je polomil vrhove odraščajočih smrek. V decembru leta 2017 pa je kočevsko območje prizadela najhujša ujma z vetrolomom. V GGO Kočevje je veter porušil za prek milijon m³ drevja, predvsem iglavcev (smreko in jelko).

4 NAMNOŽITVE PODLUBNIKOV

Prva večja namnožitev jelovih podlubnikov je bila v letih 1993 in 1994, ko so podlubniki napadli jelke na njenem spodnjem arealu razširjenosti v območju. Najhuje je bilo v ribniški Mali gori (GGE Mala gora), kjer so lastniki v enem letu zaradi napada jelovih podlubnikov posekali za prek 16.000 m³ drevja. Veliko jelovih lubadark je bilo na kočevski Stojni (GGE Stojna in Grčarice), na zahodni strani Roga in v ribniški Veliki gori. V dveh letih je bilo zaradi namnožitve jelovih podlubnikov posekanih za prek 60.000 m³ jelk. Zrnati jelov lubadar (*Cryphalus piceae*) je kot primarni podlubnik

povzročil najprej sušenje jelovih vej v spodnjem delu krošnje. Čez kak teden ali dva po napadu so bile krošnje napadenih jelk rdeče obarvane zaradi pordečelih suhih jelovih iglic. Sekundarno so se pod lubje debela naselili še krivozobi jelov lubadar (*Pityokteines curvidens*), Vorontzovov jelov lubadar (*Pityokteines vorontzowi*) in drugi. Naslednja namnožitev jelovih podlubnikov s primarnim zrnatim jelovim lubadarjem (*Cryphalus piceae*) je bila leta 2002. Zima je bila brez snega ter drugih padavin in z visokimi temperaturami v februarju. Zrnati jelov lubadar je zgodaj rojil in napadel jelove sestoje največ na Kočevski Stojni in zahodnem delu Roga. V drugi polovici leta je bilo hladno in deževno, zato se namnožitev ni podaljšala v naslednje leto.

102

Slika 2: Odkazilo smrek in jelk napadenih s podlubniki v zadnjih 25. letih (Vir ZGS OE Kočevje).

V letu 2003 so se močno namnožili smrekovi podlubniki. Gradacija je trajala sedem let do vključno leta 2009. Daleč največ se je razmnožil osmerozobi smrekov lubadar (*Ips typographus*) in manj šesterozobi smrekov lubadar (*Pityogenes chalcographus*). Vrh prenamnožitve je bil v letu 2005, ko je Zavod za gozdove Slovenije za posek označil za 261.000 m³ napadenih smrek (Slika 2). Namnožitev se je začela v pretežno državnih gozdovih GGE Vrbovec, kjer so prevladovali okoli sto let stari pretežno čisti smrekovi sestoji na hrastovo gabrovih in bukovo hrastovih rastiščih. Sanacijo je izvajal takratni koncesionar Grča d.d. Odvoz posekanega lesa je sprva zastajal za posekom in s pravilom lesa iz gozda tudi za več tednov, ob gozdnih cestah so bila spomladi 2003 skladišča lesa z več tisoč m³ smrekove hlodovine naseljene s podlubniki. V okolici skladišč so nastala nova žarišča podlubnikov. Tretiranje kupov hlodovine z insekticidom Fastac namnožitve podlubnikov ni povsem zaustavilo. Od meseca aprila do avgusta je količina smrekovih lubadark naraščala, prenamnožitev smrekovih podlubnikov se je razširila po območju in tudi izven območja.

V naslednjih letih so poleg Kočevskega polja podlubniki naselili tudi smreke v sosednji dolini v okolici Grčaric do Gotenice. V sedmih letih smo zaradi podlubnikov označili za posek za okoli 800.000 m³ smrek.

Žledolom izrednega obsega je v februarju leta 2014 Kočevsko območje prizadel le na njenem zahodnem delu od Kolpske doline do Loškega potoka. V poškodovani lesni zalogi je bilo le 10 % poškodovanih iglavcev – predvsem smreke in bora. Po Kočevsko – Reški dolini je bilo veliko polomljenih vrhov smrek v mlajših smrekovih sestojih v razvojni fazi drogovnjakov in mlajših debeljakov.

Poškodovanost gozdov in ugodne vremenske razmere so bile glavni vzrok za novo prenamnožitev podlubnikov, ki se je začela v letu 2015. Največ lubadark je bilo označenih za posek v mesecih julij, avgust in september. Izvedba poseka je sledila odkazilu z maksimumom v septembru (Slika 3). Največ lubadark (2/3) je bilo v državnih gozdovih.

103

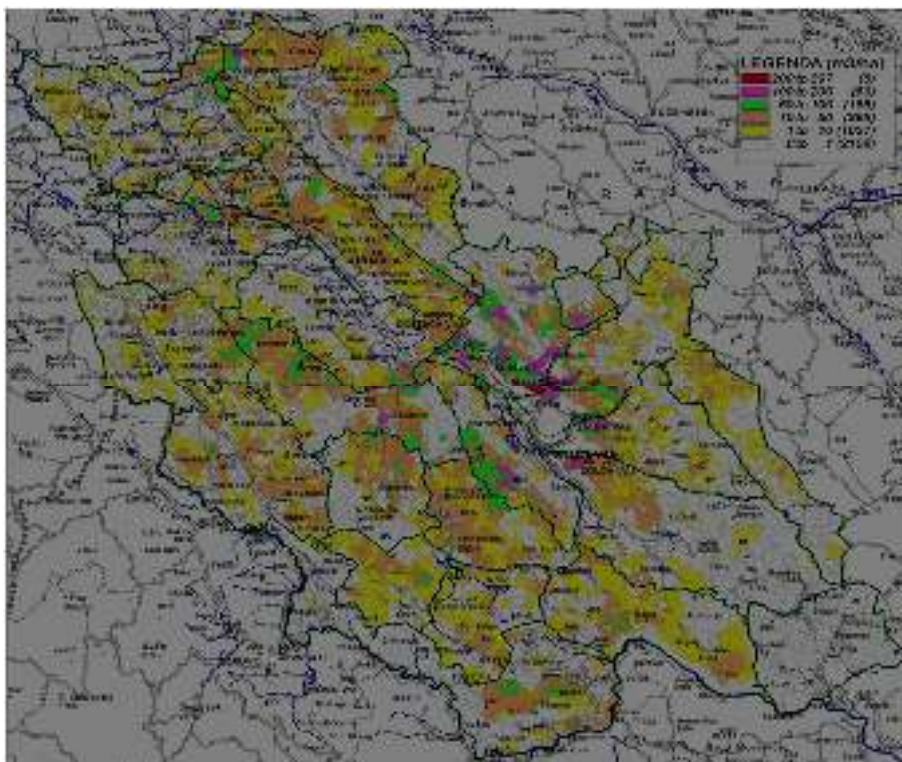
Slika 3: Izbira dreves za posek in posek smrekovih lubadark (vzrok *Ips typographus*) v letu 2015 po mesecih.

Tudi v Kolpski dolini, kjer se smrekovi sestoji nahajajo na nadmorski višini od 300 m. n. m., se je namnožitev smrekovih podlubnikov začela v letu 2015. Zaradi tople pomladi so smrekovi podlubniki rojili že v začetku meseca aprila. Na obeh straneh meje so bila številna žarišča podlubnikov. Zavod za gozdove Slovenije Območna enota Kočevje je meseca aprila 2015 v Osilnici organiziral sestanek za lastnike gozda, na katerega smo povabili tudi izvajalce sečnje in odkupovalce lesa. Po tem sestanku se je na slovenski strani posek lubadark začel intenzivnejše izvajati, na Hrvaškem pa so pogosto ostajala žarišča neposekana. Zaradi zahtevnih strmih in mokrih terenov so bile storitve sečnje in spravila nadpovprečne. Težave pri izvajanju sečnje so nastajale tudi zaradi pomanjkanja skladišč ob cestah za skladiščenje lesa po pravilu. Zagotavljanje potrebnega sanitarnega poseka so oteževale tudi lastniška struktura gozdov – veliko

lastnikov je ostarelih in izseljenih, meje parcel so pogosto neoznačene, ali z večjimi zamiki idr. Pomanjkljivo je bilo tudi sodelovanje s sosedi Hrvati, saj so v zasebnih gozdovih zaradi omejujoče zakonodaje in pomanjkanja gozdarskega kadra zamujali s sanitarnim posekom.

Po Kočevskem polju so v letih od 2015 do 2017 nastajala vedno nova žarišča podlubnikov, največ v nižinskih gozdovih. Decembra 2017 je močan vetrolom porušil večinoma smreke in jelke ter nižji delež listavcev (do 10%). V evidencah poseka Zavoda za gozdove Slovenije za leto 2018 je za milijon kubičnih metrov posekanih iglavcev z vzrokom vetrolom. Podlubniki so se na poškodovanem drevju in sečnih ostankih verjetno že namnožili. Sortiment iglavcev s podlubniki se je odpeljalo iz gozda, veliko pa jih je verjetno prezimilo v panjih, sečnih ostankih in gozdnih tleh. V letu 2018 smo opazili, da se je naselilo več podlubnikov na od vetroloma poškodovanih smrekah v bližini starih lokacij žarišč smrekovih podlubnikov. V letu 2019 pričakujemo pojav večjega števila smrekovih in jelovih žarišč podlubnikov.

104

Slika 4: Območje vetrolomov na GGO Kočevje leta 2017 in več manjših leta 2018 ter poškodovana lesna zaloga – območje potencialne namnožitve podlubnikov v letu 2019 (vir: ZGS).

5 PROBLEMATIKA SANACIJ IN PERSPEKTIVE

V zadnjih dveh desetletjih naravne ujme in podlubniki krojijo delo gozdarjev ter lastnikov gozdov. Kakovosten gozdni red in predvsem pravočasnost sanitarnih sečenj in pravočasen odvoz sortimentov iglavcev iz gozda so ključni ukrepi zaustavitve ali omejitve namnožitve podlubnikov (Titovšek, 1988). V nekaterih zasebnih in drugih gozdovih je mnogokrat problem izvedbe pravočasnega poseka, saj je navezanost lastnikov na gozd vse manjša. Mnogi ne vedo niti, kje imajo parcele. Postopek prisilne izvedbe sanitarne sečnje preko izvršb po drugi osebi je pri normalnih razmerah lahko dobra rešitev problema, medtem ko je pri velikih ujmah učinek le teh manjši. Vse to otežuje delo gozdarjev na Zavodu za gozdove Slovenije ob že tako polni zasedenosti z delom ob ujmah in namnožitvah podlubnikov. Lastnikom je ob velikih ujmah otežena pravočasna izvedba sanitarnega poseka, izvoza napadene hlodovine iz gozda, oziroma prodaje zaradi prevelike količine poškodovanega drevja. V izrednih razmerah primanjkuje izvajalcev, cene izvedbe dela na sanaciji narastejo, cene lesa padejo. Dolgoročno je ena izmed pomembnih usmeritev razvoja gozdov v spremembi drevesne sestave, kjer bodo rasle drevesne vrste na za njih ustreznih rastiščih. Vedno bolj pa se odpira problematika tujerodnih invazivnih vrst na ogolelih površinah in z njimi povezanih težav. Problemi in delo z gozdom so sedaj bolj zahtevni kot pred desetletji in bolj podvrženi dinamičnemu gospodarjenju z izpostavljeno varstveno problematiko gozdov.

105

6 SKLEPI

Namnožitve podlubnikov lahko omejimo ali v določenih primerih celo ustavimo z ustreznimi ukrepi. Ključna je pravočasna izvedba sanacije s kakovostnim gozdnim redom ter pravočasnim odvozom vseh sortimentov iglavcev iz gozda. Ob obsežnih ujmah pa je glede na hitrost in zahtevnost sanacije potrebno premišljeno upoštevati prioritete. Prilagajanje podnebnim spremembam pomeni tudi boljše obvladovanje ujm ter prilagajanje bolj dinamičnemu delu v gozdarstvu od načrtovanja do izvedbe. V zadnjem obdobju nam je lahko v veliko pomoč sodobna tehnologija od satelitskih, navigacijskih orodij do strojne sečnje, ki lahko olajšajo delo pri sanacijah. Ob tem je zelo pomembna osveščenost javnosti in lastnikov, da bodo lahko v pomoč pri reševanju tovrstnih težav sodobnega časa. Sanacije ujm in posledično integralni boj s podlubniki pomenijo tekmo s časom oziroma razvojem generacij podlubnikov in njihovega števila.

7 VIRI

Gozdno gospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Kočevje. 2011: (2011 – 2020) št. 06/11, ZGS OE Kočevje.
Titovšek, J. 1988. Podlubniki Slovenije obvladovanje podlubnikov. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana: 128 str.
Evidenca sečnje za leto 2018, Zavod za gozdove Slovenije.